

Sygn. akt III AUa 523/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 września 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie - Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Urszula Iwanowska (spr.)
Sędziowie:	SSA Jolanta Hawryszko SSA Zofia Rybicka - Szkibieli
Protokolant:	St. sekr. sąd. Katarzyna Kaźmierczak

po rozpoznaniu w dniu 3 września 2015 r. w Szczecinie

sprawy M. H. (1)

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S.

o prawo do emerytury pomostowej

na skutek apelacji ubezpieczonego

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 24 marca 2014 r. sygn. akt VI U 2338/13

- zmienia zaskarżony wyrok oraz poprzedzającą go decyzję i przyznaje M. H. (1) prawo do emerytury pomostowej od dnia 9 września 2013 roku,
- zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. na rzecz M. H. (1) kwotę 150 zł (sto pięćdziesiąt złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

SSA Zofia Rybicka - Szkibieli SSA Urszula Iwanowska SSA Jolanta Hawryszko

III A Ua 523/14

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 30 października 2013 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. odmówił M. H. (1) prawa do emerytury pomostowej z uwagi na nieudowodnienie przez niego 25 letniego okresu składkowego i nieskładkowego oraz 15-letniego okresu pracy w warunkach szczególnych wymienionej w załączniku nr 1 lub 2 ustawy o emeryturach pomostowych. Organ rentowy nie uwzględnił w stażu pracy ubezpieczonego okresów pracy za granicą u armatora

zagranicznego, tj. okresów od 25 listopada 1987 r. do 2 marca 1988 r., od 11 marca 1988 r. do 6 lutego 1989 r., od 2 kwietnia 1989 r. do 4 stycznia 1990 r., od 1 czerwca do 21 listopada 1992 r. oraz od 17 czerwca do 20 grudnia 1993 r.

W odwołaniu od powyższej decyzji M. H. (1) podkreślił, że do pracy za granicą został skierowany przez pracodawcę, ponadto pracując za granicą odprowadzał składki emerytalno-rentowe w Polsce. Nadto ubezpieczony wskazał, że w latach 1975 do 1990 pracował w (...). Dlatego po zsumowaniu tego okresu z pracą za granicą jego staż pracy w warunkach szczególnych będzie dużo większy od wymaganego.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie wskazując, że brak jest możliwości zaliczenia do stażu ubezpieczeniowego wymaganego dla potrzeb przyznania prawa do emerytury pomostowej przypadających przed dniem 1 stycznia 2009 r. okresów pracy polskiego marynarza u armatora zagranicznego, do której został on skierowany przez firmę, nie będącą jego bezpośrednim pracodawcą. Organ rentowy zwrócił uwagę, że jeśli marynarz nie był związany stosunkiem pracy z firmą kierującą go do pracy za granicą, to firmy tej nie można uznać zarówno za płatnika składek, o których mowa w art. 2 pkt 2 ustawy o emeryturach pomostowych, jak i za podmiot uprawniony do wystawiania zaświadczeń dotyczących wykonywania pracy w warunkach szczególnych. Nadto organ rentowy wskazał, że definicja pracownika wprowadzona przepisami ustawy o emeryturach pomostowych obejmuje swoim zakresem jedynie pracowników podlegających obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnym na terenie Polski. Oznacza to, że marynarze polscy, wykonujący prace za granicą w podmiotach zagranicznych (statki obcych bander) i podlegający jedynie prawu do dobrowolnego objęcia ubezpieczeniami emerytalnym i rentowym nie wchodzą w zakres tej definicji.

Wyrokiem z dnia 24 marca 2014 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił odwołanie.

Powyższe orzeczenie Sąd Okręgowy oparł o następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne:

M. H. (1) urodził się w dniu (...)

Wniosek o emeryturę pomostową złożył w dniu 12 września 2013 r. W tym czasie nie pozostawał w stosunku pracy. Jego łączna długość przebytych okresów składkowych i nieskładkowych wynosi 22 lata, 2 miesiące i 24 dni.

W okresie od 26 czerwca 1975 r. do 28 lutego 1990 r. ubezpieczony pracował w (...) w S., przy czym w okresie od 26 czerwca 1975 r. do 16 listopada 1987 r. na statkach morskich na stanowiskach: młodszy mechanik, młodszy motorzysta, motorzysta, asystent maszynowy, IV mechanik. Od 17 listopada 1987 r. do 28 lutego 1990 r. ubezpieczony przebywał na urlopie bezpłatnym. Łączny staż pracy w warunkach szczególnych w (...) wynosi 12 lat, 4 miesiące i 21 dni.

W okresie od 25 listopada 1987 r. do 2 marca 1988 r., od 11 marca 1988 r. do 6 lutego 1989 r., od 2 kwietnia 1989 r. do 4 stycznia 1990 r., od 1 czerwca 1992 r. do 21 listopada 1992 r. oraz od 17 czerwca 1993 r. do 20 grudnia 1993 r. ubezpieczony był zatrudniony na statkach morskich u armatorów zagranicznych jako II i III mechanik, pierwszy inżynier. Za te okresy opłacał dobrowolnie składki na ubezpieczenia społeczne.

Na podstawie ustalonego stanu faktycznego oraz art. 4, 12 i 49 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz. U. nr 237, poz.1656), Sąd Okręgowy uznał, że odwołanie nie mogło zostać uwzględnione.

Sąd pierwszej instancji zaznaczył, że poza sporem w niniejszej sprawie było, iż M. H. (1) pracował na morskich statkach rybackich i handlowych przez okres ponad 15 lat, w tym przez 12 lat, 4 miesiące i 21 dni pracy u armatorów polskich, a w pozostałych okresach u armatorów zagranicznych, będąc wówczas objętym dobrowolnym ubezpieczeniem społecznym z tytułu pracy za granicą. Sporny był natomiast ogólny staż pracy wnioskodawcy oraz staż pracy w warunkach szczególnych. Organ rentowy odmówił bowiem uwzględnienia w stażu pracy w szczególnych warunkach oraz w ogólnym stażu pracy okresów pracy za granicą u armatora zagranicznego, tj. okresów od 25 listopada 1987 r. do 2 marca 1988 r., od 11 marca 1988 r. do 6 lutego 1989 r., od 2 kwietnia 1989 r. do 4 stycznia 1990 r., od 1 czerwca 1992 r. do 21 listopada 1992 r. oraz od 17 czerwca 1993 r. do 20 grudnia 1993 r. W kontekście powyższego, spór w niniejszej sprawie sprowadzał się przede wszystkim do tego, czy dla potrzeb ustalenia prawa do

emerytury pomostowej, możliwym jest zaliczenie do okresów pracy w warunkach szczególnych czasu wykonywania takiej pracy za granicą na rzecz zagranicznych pracodawców. Organ rentowy twierdził, że jest to niemożliwe, podczas gdy ubezpieczony wskazywał, iż fakt wykonywania pracy na rzecz pracodawcy zagranicznego nie powinien mieć znaczenia w sytuacji, w której za ten okres opłacił dobrowolne składki na ubezpieczenie społeczne.

Sąd Okręgowy wydając wyrok podzielił stanowisko organu rentowego uznając, że przy ustalaniu prawa do emerytury pomostowej brak jest możliwości zaliczenia okresów podlegania ubezpieczeniom społecznym z tytułu wykonywania pracy za granicą do stażu pracy w warunkach szczególnych.

Sąd pierwszej instancji wskazał, że zgodnie z treścią przepisu art. 3 ust. 4-7 ustawy o emeryturach pomostowych, za pracowników wykonujących prace w szczególnych warunkach uważa się pracowników wykonujących po dniu wejścia w życie ustawy, w pełnym wymiarze czasu pracy, prace, o których mowa w ust. 1. Za pracowników wykonujących prace o szczególnym charakterze uważa się pracowników wykonujących po dniu wejścia w życie ustawy, w pełnym wymiarze czasu pracy, prace, o których mowa w ust. 3. Za pracowników wykonujących prace w szczególnych warunkach uważa się także ubezpieczonych z tytułu działalności twórczej lub artystycznej tancerzy zawodowych, wykonujących po dniu wejścia w życie ustawy prace związane z bardzo ciężkim wysiłkiem fizycznym. Za pracowników wykonujących prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze uważa się również osoby wykonujące przed dniem wejścia w życie ustawy prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy lub art. 32 i art. 33 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Sąd Okręgowy zaznaczył, że z powyższego wynika, iż prawo do emerytury pomostowej przysługuje wyłącznie „pracownikom”, co oznacza, że w pierwszej kolejności należało ustalić, jakie osoby uważane są za „pracowników” w rozumieniu omawianej ustawy.

Wyjaśniając powyższe sąd pierwszej instancji wskazał, że definicja tego pojęcia została zamieszczona w przepisie art. 2 pkt 3 ustawy, w którym wyjaśniono, że dla potrzeb ustalenia prawa do emerytury pomostowej, za „pracownika” uważa się ubezpieczonego, o którym mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1 oraz art. 8 ust. 1, 2a i ust. 6 pkt 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, podlegającego ubezpieczeniu emerytalnemu z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, a także ubezpieczonego, który przed dniem wejścia w życie ustawy z tytułu takiej pracy podlegał ubezpieczeniu społecznemu lub zaopatrzeniu emerytalnemu. W art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych wskazano tymczasem, że obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlegają, z zastrzeżeniem art. 8 i 9, osoby fizyczne, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są pracownikami, z wyłączeniem prokuratorów. W art. 8 ust. 1 tej ustawy wskazano, że za pracownika uważa się osobę pozostającą w stosunku pracy, z zastrzeżeniem ust. 2 i 2a. W ust. 2a wskazano, że za pracownika, w rozumieniu ustawy, uważa się także osobę wykonującą pracę na podstawie umowy agencyjnej, umowy zlecenia lub innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, albo umowy o dzieło, jeżeli umowę taką zawarła z pracodawcą, z którym pozostaje w stosunku pracy, lub jeżeli w ramach takiej umowy wykonuje pracę na rzecz pracodawcy, z którym pozostaje w stosunku pracy. W ust. 6 pkt 2 z kolei przewidziano, że za osobę prowadzącą pozarolniczą działalność uważa się twórcę i artystę.

Z powyższego wynika więc, że definicja „pracownika” wprowadzona przepisami ustawy o emeryturach pomostowych obejmuje swoim zakresem jedynie tych pracowników w potocznym rozumieniu tego słowa, tj. te osoby zatrudnione na podstawie umowy o pracę, które wykonują swoją pracę na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej. W zakresie tego pojęcia nie mieszczą się natomiast osoby będące obywatelami polskimi, które wykonują lub wykonywały pracę za granicą w podmiotach zagranicznych, korzystając z tego tytułu jedynie z prawa do dobrowolnego objęcia ubezpieczeniami emerytalnymi i rentowymi. W przepisie art. 2 pkt 3 ustawy pomostowej brak jest bowiem odesłania do art. 7 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, który taką możliwość przewiduje. Oznacza to, że obywatele polscy, wykonujący prace za granicą w podmiotach zagranicznych, więc między innymi marynarze pracujący na statkach obcych bander nie podlegają przepisom ustawy o emeryturach pomostowych, gdyż nie są uznawani za pracowników w rozumieniu tejże ustawy.

Dalej sąd pierwszej instancji wskazał, że omawianą regulację należy postrzegać jako część długoletniej reformy systemu ubezpieczeń społecznych, obejmującej między innymi ograniczenie uprawnień do wcześniejszej emerytury

i ujednoczenie wieku emerytalnego wszystkich kategorii zatrudnionych. W ustawie z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS możliwość przejścia na wcześniejszą emeryturę ustawodawca odniósł jedynie do sytuacji zapoczątkowanych przed dniem wprowadzenia reformy systemu emerytalnego. Dlatego ustawodawca przewidział możliwość uzyskania emerytury pomostowej i rekompensaty w zamian za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze wyłącznie dla zamkniętego katalogu pracowników, którzy wykonywali prace uprawniające do emerytur w obniżonym wieku emerytalnym w poprzednim stanie prawnym. W tym zakresie wybór sposobu redakcji definicji legalnych pozostawał w gestii ustawodawcy, który w zakresie kształtowania ustawowych unormowań prawa do zabezpieczenia społecznego - w tym prawa do emerytury - ma znaczną swobodę. Jeśli więc uznał za stosowne ograniczenie kręgu osób uprawnionych do korzystania z nadzwyczajnego uprawnienia, jakim jest emerytura pomostowa, wyłącznie do osób, które pracowały na terenie Polski, należało uznać to za dopuszczalne.

Zdaniem Sądu Okręgowego, przyjęcie, że za pracownika wykonującego prace w warunkach szczególnych w rozumieniu ustawy o emeryturach pomostowych należały również uznać pracownika wykonującego takie prace u pracodawcy zagranicznego, doprowadziłoby do nadinterpretacji (wykładni rozszerzającej) omawianego przepisu art. 2 pkt 3 ustawy o emeryturach pomostowych, polegającej na uzupełnieniu brzmienia przepisu o treść, która w rzeczywistości nie została w nim zawarta. W orzecznictwie Sądu Najwyższego natomiast wielokrotnie podkreślano, że przepisy regulujące system zabezpieczenia społecznego ze względu na swoją istotę i konstrukcję podlegają wykładni ścisłej. Nie powinno się więc stosować do nich wykładni celowościowej, funkcjonalnej lub aksjologicznej w opozycji do wykładni językowej, jeżeli ta ostatnia prowadzi do jednoznacznych rezultatów interpretacyjnych, a zatem nie można ich poddawać ani wykładni rozszerzającej ani zwężającej, modyfikującej wyczerpująco i kazuistycznie określone przez ustawodawcę uprawnienia do świadczeń (por. np. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 16 sierpnia 2005 r., I UK 378/2004, OSNP 2006/13-14/218; z dnia 23 października 2006 r., I UK 128/2006, OSNP 2007/23-24/359). W orzecznictwie Sądu Najwyższego rozstrzygnięto, że okresy wykonywania pracy za granicą w szczególnych warunkach na podstawie umów zawartych bezpośrednio z pracodawcami zagranicznymi mogą być uznane za okresy zatrudnienia w rozumieniu art. 32 ust. 1, 2 i 4 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, pod warunkiem opłacenia składek w Polsce na dobrowolne ubezpieczenie emerytalno-rentowe. Sąd pierwszej instancji w pełni podzielił to stanowisko, nie widział jednakże możliwości jego zastosowania w niniejszej sprawie, w której M. H. (1) nie domagał się przyznania prawa do tzw. wcześniejszej emerytury na podstawie ustawy o emeryturach i rentach z FUS, lecz na podstawie ustawy o emeryturach pomostowych.

Sąd Okręgowy podniósł, że emerytura pomostowa jest natomiast innym świadczeniem aniżeli wcześniejsza emerytura, o której mowa w art. 32 ustawy emerytalnej. Jest to bowiem świadczenie przejściowe, przyznawane wąskiej grupie ubezpieczonych (jedynie niektórym pracownikom wykonującym pracę w szczególnym charakterze lub w szczególnych warunkach), mające charakter okresowy (prawo do niej ustaje po spełnieniu przesłanek opisanych w art. 16 pkt 1 i 2 ustawy o emeryturach pomostowych, czyli po osiągnięciu kryterium wieku powszechnego lub po uzyskaniu prawa do emerytury – świadczenia na wypadek starości). Za uznaniem, że „emerytura pomostowa” jest innego rodzaju świadczeniem aniżeli świadczenia na wypadek starości, o których mowa w ustawie o emeryturach i rentach z FUS przemawia również fakt, że źródłem jej finansowania nie jest składka na ubezpieczenie emerytalne w ramach Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, lecz odrębny Fundusz Emerytur Pomostowych (art. 1 i nast.). Powyższa argumentacja znajduje pełne potwierdzenie w treści uzasadnienia do rządowego projektu ustawy o emeryturach pomostowych (druk sejmowy VI kadencji nr 1070 z dnia 2 października 2008 r.). Zgodnie z tam wskazanymi założeniami „osoby pracujące w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze zamiast uprawnień do wcześniejszego przejścia na emeryturę będą uprawnione do świadczeń wynikających z ustawy o emeryturach pomostowych. Ustawa ta stanowi realizację zapowiedzi zawartej w ustawie o emeryturach i rentach z FUS w momencie wprowadzania reformy systemu ubezpieczeń społecznych w Polsce.” (...) „Rozwiązania zawarte w projektowanej ustawie będą dotyczyły osób objętych pracowniczym systemem ubezpieczeń społecznych, będą miały charakter przejściowy i obejmą zamkniętą liczbę określonych podmiotów.”

Reasumując sąd pierwszej instancji uznał, że skoro emerytura pomostowa nie stanowi świadczenia na wypadek starości, a jedynie specyficzne świadczenie dla ograniczonej liczby osób przyznawane do czasu osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego, to nie mają do niej odpowiedniego zastosowania rozstrzygnięcia judykatury odnoszące się do zasad przyznawania emerytur w ramach Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. W konsekwencji, dla potrzeb określenia wymaganych dla nabycia prawa do emerytury pomostowej posiadanych przez ubezpieczonego okresów pracy w warunkach szczególnych można było stosować jedynie regulacje zawarte w przepisach ustawy o emeryturach pomostowych, w tym zamieszczoną w tej ustawie definicję legalną „pracownika”.

Jednocześnie sąd meriti wskazał, że wobec ustalenia, iż okres sporny nie może być zaliczony do stażu pracy w szczególnych warunkach, bezprzedmiotowym było prowadzenie szczegółowych rozważań w zakresie tego czy ubezpieczony legitymuje się wymaganym ogólnym stażem pracy w wymiarze 25 lat. Przesłanki przyznania prawa do emerytury pomostowej muszą być spełnione kumulatywnie i brak jednej z nich (w tym przypadku brak okresu pracy w warunkach szczególnych w wymiarze co najmniej 15 lat) wyklucza przyznanie prawa do świadczenia. W tym stanie rzeczy, na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c., sąd oddalił odwołanie jako bezprzedmiotowe.

Z powyższym wyrokiem Sądu Okręgowego w Szczecinie w całości nie zgodził się M. H. (1), który w wywiedzionej apelacji wniósł o jego zmianę poprzez przyznanie emerytury pomostowej na warunkach określonych w odwołaniu, ewentualnie o jego uchylenie i skierowanie sprawy do ponownego rozpoznania do Sądu Okręgowego w Szczecinie.

Apelujący zaskarżonemu wyrokowi zarzucił:

- naruszenie art. 233 k.p.c. poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów,
- art. 5 k.c. i art. 232 k.p.c. poprzez nienależyte realizowanie obowiązku działania z urzędu w sytuacji, gdy wnioskodawca nie jest reprezentowany przez pełnomocnika i działa sam.

W uzasadnieniu skarżący między innymi podniósł, że Sąd zgodnie z obowiązującymi przepisami w razie stwierdzenia, że dokumentacja jest niepełna powinien z urzędu dopuścić dowody nie wskazane przez stronę. Ubezpieczony pokreślił, że nie był reprezentowany przez zawodowego pełnomocnika i wprawdzie dołożył wszelkich starań, aby swój wniosek uzasadnić, to jednak Sąd winien w razie niedostatecznego lub niezrozumiałego dla niego wykazania zasadności swojego wniosku zgodnie z art. 232 k.p.c. z urzędu zwrócić się do pracodawcy lub pracodawców, aby należycie skonfrontować dokumenty i obiektywnie je ocenić

Dalej skarżący wskazał, że art. 5 k.c. mówiący o zasadach współżycia społecznego również wskazuje na potrzebę wykazania przez sąd rzetelnego i obiektywnego rozpoznania w celu ustalenia czy wniosek jest słuszny. Zdaniem apelującego w sprawie zostało wykazane stosownymi dokumentami, że przez okres od 26 czerwca 1975 r. do 28 lutego 1990 r. pracował w (...) na stanowiskach wskazanych w wyroku oraz wyczerpująco uzasadnił w swoich zeznaniach i dołączonych dokumentach, iż przez 15 lat pracował w szkodliwych warunkach, a składki przez cały okres były opłacane przez pracodawcę i miały charakter składek obowiązkowych. Natomiast Sąd wadliwie przyjął, że ubezpieczonemu prawo do emerytury pomostowej nie przysługuje.

W odpowiedzi na apelację Zakład Ubezpieczeń Społecznych wniósł o jej oddalenie w całości wskazując, że wyrok Sądu jest prawidłowy, a zarzuty podniesione w apelacji nie zasługują na uwzględnienie. Organ podkreślił, że ubezpieczonemu nie przysługuje prawo do emerytury pomostowej z uwagi na fakt, iż nie spełnił łącznie wszystkich przesłanek koniecznych do przyznania prawa do tego świadczenia.

Sąd Apelacyjny rozważył, co następuje:

Apelacja ubezpieczonego okazała się uzasadniona.

Analizując materiał dowodowy zgromadzony w sprawie, a także ustalony przez sąd pierwszej instancji stan faktyczny oraz zarzuty apelacji sąd odwoławczy uznał za konieczne ustalenie w sposób niebudzący wątpliwości czy

ubezpieczony legitymuje się okresem składkowym i nieskładkowym w wymiarze co najmniej 25 lat oraz co najmniej 15 letnim okresem pracy w szczególnych warunkach. Bowiem na etapie postępowania przed organem rentowym i sądem pierwszej instancji te okoliczności zostały zakwestionowane przez organ rentowy. ZUS nie uwzględnił ubezpieczonemu do obu okresów, okresów zatrudnienia u armatora zagranicznego w latach 1987-1993 uznając, że do ustalenia prawa i wysokości emerytury pomostowej nie uwzględnia się pracy za granicą.

Natomiast w toku postępowania apelacyjnego organ rentowy zmienił stanowisko uwzględniając sporne okresy pracy u armatora zagranicznego jako okres składkowy do ogólnego okresu ubezpieczenia. W ten sposób w decyzji z dnia 11 maja 2015 r. organ rentowy uznał, że M. H. (1) legitymuje się okresem składkowym i nieskładkowym w łącznym wymiarze 25 lat, 1 miesiąca i 27 (dowód: decyzja z dnia 11 maja 2015 r. k. 30 akt ZUS). Natomiast w dalszym ciągu organ rentowy odmówił uwzględnienia spornych okresów do okresu pracy w szczególnych warunkach wskazując, że w okresach tych ubezpieczony nie był oddelegowany do pracy za granicą przez pracodawcę polskiego lub zarejestrowanego w Polsce, a jedynie przez firmy, które zajmowały się kierowaniem polskich marynarzy do pracy u obcych armatorów. W okresach tych ubezpieczony nie był związany stosunkiem pracy z firmą kierująca do pracy za granicą, a zatem firmy tej nie można uznać zarówno za płatnika składek, o który mowa w art. 2 ust. 2 ustawy o emeryturach pomostowych, jak i za podmiot uprawniony do wystawienia zaświadczeń dotyczących wykonywania pracy w szczególnych warunkach. Dalej organ rentowy argumentował, że brak jest zatem możliwości zaliczenia do okresów pracy w szczególnych warunkach okresów pracy polskiego marynarza u armatora zagranicznego, do którego został skierowany przez zakład, nie będący jego pracodawcą. Zdaniem organu definicja pracownika wprowadzona przepisami ustawy o emeryturach pomostowych obejmuje swym zakresem jedynie pracowników podlegających obowiązkowemu ubezpieczeniu emerytalnemu, a więc tych, którzy wykonują prace na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej. W zakres tego pojęcia nie wchodzi osoby będące obywatelami polskimi, które wykonują prace za granicą w podmiotach zagranicznych i podlegają jedynie prawu do dobrowolnego objęcia ubezpieczeniami, tj. emerytalnymi i rentowymi (dowód: decyzja z dnia 11 maja 2015 r. k. 30 akt ZUS).

Mając na uwadze powyższe Sąd Apelacyjny uzupełnił postępowanie dowodowe ustalając, że zarówno w okresie zatrudnienia za pośrednictwem firmy (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W. (od 25 listopada 1987 r. do 2 marca 1988 r., od 11 marca 1988 r. do 6 lutego 1989 r., od 2 kwietnia 1989 r. do 4 stycznia 1990 r.), jak i w okresie od zatrudnienia za pośrednictwem firmy (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S. (od 1 czerwca do 21 listopada 1992 r. i od 17 czerwca do 20 grudnia 1993 r.) M. H. (1) nie tylko wykonywał pracę w szczególnych warunkach (II, III mechanika oraz pierwszego inżyniera na statkach morskich) w rozumieniu ustawy o emeryturach pomostowych, ale także był ubezpieczony i były odprowadzane za niego składki na ubezpieczenia (emerytalne i rentowe) do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (dowód: zaświadczenie o okresach zatrudnienia u pracodawcy zagranicznego oraz zaświadczenie o zatrudnieniu i wynagrodzeniu wystawione przez (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W. z dnia 14 maja 2015 r. k. 75, zaświadczenie o opłaceniu składek i zaświadczenie o zatrudnieniu i wynagrodzeniu wystawione przez (...) spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością w S. z dnia 25 kwietnia 2006 r. k. 10 i 11 akt ZUS).

Zatem powyższe okresy zatrudnienia ubezpieczonego w warunkach szczególnych w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych winny być zaliczone nie tylko do ogólnego stażu ubezpieczeniowego (składkowego), ale także jako okresy pracy w szczególnych warunkach. Stanowisko organu, podzielone przez sąd pierwszej instancji, że przepisy ustawy dotyczą jedynie pracowników podlegających obowiązkowemu ubezpieczeniu emerytalnemu, a więc tych, którzy wykonują prace na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, jest chybione. Nie można bowiem pozbawiać uprawnień do świadczenia pomostowego osób, które spełniają warunki przewidziane przez ustawę, nawet jeżeli okresy zatrudnienia w szczególnych warunkach wstępowały w czasie zatrudnienia u pracodawcy zagranicznego. Takie rozumienie i stosowanie przepisów ustawy o emeryturach pomostowych stanowiłoby jawną dyskryminację pracowników pozostających w takiej sytuacji jak ubezpieczony. Sąd Apelacyjny w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę podziela przy tym stanowisko Sądu Apelacyjnego w Gdańsku przedstawione w wyroku z dnia 15 maja 2014 r., III AUa 2759/13 (LEX nr 1477050), że zaliczenie do okresu pracy w szczególnych warunkach okresów wykonywania za granicą u zagranicznych pracodawców prac wymienionych w wykazie stanowiącym załącznik do ustawy o emeryturach pomostowych zależy od uznania tych okresów za okresy składkowe. Przy czym w orzecznictwie

Sądu Najwyższego, a także sądów powszechnych od lat utrwalone jest stanowisko, którego wyrazem jest między innymi wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2010 r., II UK 328/09 (OSNP 2011/19-20/261), iż okresy wykonywania pracy za granicą w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze na podstawie umów o pracę zawartych bezpośrednio z pracodawcami zagranicznymi mogą być uznane za okresy zatrudnienia w rozumieniu art. 32 ust. 1, 2 i 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2009 r., nr 153, poz. 1227 ze zm.), pod warunkiem opłacania składek w Polsce, również na dobrowolne ubezpieczenia emerytalne i rentowe (art. 6 ust. 1 i 2 tej ustawy w związku z art. 7 pkt 3 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, jednolity tekst: Dz. U. z 2009 r., nr 205, poz. 1585 ze zm.), chyba że na podstawie umów o zatrudnieniu lub umów międzynarodowych pracownik został objęty ubezpieczeniem w trybie i na zasadach obowiązujących w państwie zatrudnienia lub określonych w umowach międzynarodowych. Skoro bezspornie sporne okresy pracy w szczególnych warunkach ubezpieczonego miały miejsce w czasie obowiązywania przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. o w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. nr 8, poz. 43) i stanowią pracę w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 32 ustawy emerytalnej, to okoliczność, że pracodawcą ubezpieczonego był wówczas armator zagraniczny, nie pozbawia go prawo do wnioskowanego świadczenia wobec ustalenia spełnienia przez M. H. (1) wszystkich przesłanek określonych w art. 4 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych.

Sporne okresy zatrudnienia to łącznie okres 2 lat, 11 miesięcy i 1 dnia, co przy uwzględnieniu niekwestionowanego okresu pracy w szczególnych warunkach ubezpieczonego w wymiarze 12 lat, 4 miesięcy i 21 dni daje spełnienie ostatniego warunku ubiegania się o emeryturę pomostową, okres pracy w szczególnych warunkach w wymiarze przekraczającym 15 lat.

Sąd odwoławczy podzielił i przyjął za własne ustalenia sądu pierwszej instancji w zakresie przebiegu zatrudnienia ubezpieczonego w (...), daty jego urodzenia, faktu nie pozostawiania w stosunku pracy na dzień złożenia wniosku oraz okresów pracy na statkach morskich u armatorów zagranicznych. Okoliczności te wynikają z niekwestionowanych i niebudzących wątpliwości stron, a także Sądu Apelacyjnego, dokumentów. Natomiast na podstawie wniosku ubezpieczonego o emeryturę pomostową należało ustalić, że został on złożony w organie rentowym w dniu 9 września 2013 r., a nie jak przyjął Sąd Okręgowy w dniu 12 września 2013 r. Nadto należało uzupełnić ustalenie, iż łączna długość okresów składkowych i nieskładkowych wynosiła 22 lata, 2 miesiące i 24 dni, według twierdzeń organu rentowego na dzień wydania zaskarżonej decyzji. Sąd odwoławczy pominął przy tym ustalenie sądu pierwszej instancji, że składki na ubezpieczenie społeczne M. H. (1) opłacał dobrowolnie, bowiem z dokonanych powyżej ustaleń wynika, iż składki te były opłacane przez firmy kierujące ubezpieczonego do pracy u armatora zagranicznego.

Sąd Apelacyjny podziela i przyjmuje za własne przedstawione przez sąd pierwszej instancji w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku podstawy prawne rozstrzygnięcia, a więc przytoczone uregulowania ustawy o emeryturach pomostowych (art. 3, 4 i 49), jak również omówienie celu wprowadzenia emerytur pomostowych. Jednak sąd odwoławczy po uzupełnieniu ustaleń faktycznych sprawy nie podzielił wniosków i oceny prawnej sporu przyjętej przez sąd pierwszej instancji.

Reasumując, w ocenie Sądu Apelacyjnego w oparciu o dotychczas zgromadzony oraz uzupełniony jeszcze w postępowaniu apelacyjnym materiał dowodowy należało przyjąć, że ubezpieczony udowodnił spełnienie przesłanki posiadania według stanu na dzień wejścia w życie ustawy o emeryturach pomostowych, tj. 1 stycznia 2009 r., okresu co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 4 pkt 2 w związku z art. 49 tej ustawy i w związku z pkt 23 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych, co przy zrealizowaniu pozostałych wymogów ustawowych, w tym wieku 60 lat i 25 letniego ogólnego stażu ubezpieczeniowego (okresów składkowych i nieskładkowych), za który były opłacane składki do organu rentowego, prowadzi do wniosku, iż zostały spełnione łącznie wszystkie konieczne wymogi, jakie stawia się osobom ubiegającym się o ustalenie prawa do emerytury pomostowej.

Ustosunkowując się dodatkowo do zarzutów apelacyjnych, należy wskazać, że chybiony okazał się zarzut naruszenia art. 5 k.c., który to przepis nie ma zastosowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych. Sprawy te są sprawami

cywilnymi tylko w znaczeniu formalnym, gdyż do ich rozpoznawania stosuje się przepisy Kodeksu postępowania cywilnego. Nie są to sprawy z zakresu stosunków wynikających z prawa cywilnego. Wniosek taki wypływa z brzmienia art. 1 k.p.c., w którym przy określeniu zakresu stosowania tego Kodeksu dokonane zostało rozróżnienie między sprawami ze stosunków z zakresu prawa cywilnego i sprawami z zakresu ubezpieczeń społecznych. Między ubezpieczonymi a organem rentowym nie zachodzi bowiem więź cywilnoprawna (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 210/07, OSNP 2009/5-6/75). W utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych wyjaśniono, że przepis art. 5 k.c. nie ma zastosowania, gdyż materialnoprawną podstawą świadczeń emerytalno-rentowych mogą być tylko przepisy prawa, a nie zasady współżycia społecznego (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 października 2006 r., I UK 128/06, OSNP 2007/23-24/359 i powołane tam obszerne orzecznictwo).

Mając na uwadze dokonane ustalenia faktyczne i powyższą ocenę prawną Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. i art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok oraz poprzedzającą go decyzję i orzekając co do istoty sprawy, na podstawie przywołanych przepisów przyznał ubezpieczonemu M. H. (1) prawo do emerytury pomostowej, poczynając od dnia 9 września 2013 r., tj. od spełnienia wszystkich warunków i złożenia wniosku emerytalnego (punkt 1).

O kosztach postępowania apelacyjnego, Sąd Apelacyjny orzekł na podstawie przepisu art. 98 § 1 k.p.c. zgodnie, z którym strona przegrywająca sprawę obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony (koszty procesu), przy czym Sąd rozstrzyga o kosztach w każdym orzeczeniu kończącym sprawę w instancji (art. 108 § 1 k.p.c.). Do celowych kosztów postępowania należy, między innymi, koszt ustanowienia zastępstwa procesowego, który w sprawach o świadczenia z ubezpieczenia społecznego, wynosi 60 zł, zgodnie z § 12 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (j. t. Dz. U z 2013 r., poz. 461 ze zm.), a także koszt uiszczonyj opłaty sądowej od apelacji. Zatem, skoro uwzględniono apelację skarżącego, uznać należało, że ubezpieczony wygrał postępowanie odwoławcze w całości, a wobec tego, zasądzono od organu emerytalnego na rzecz ubezpieczonego zwrot kosztów zastępstwa procesowego w całości – 120 zł, zgodnie z § 13 ust. 1 pkt 2 powołanego rozporządzenia oraz uiszczonyj opłaty sądowej – 30 zł (punkt 2).

SSA Zofia Rybicka-Szkibiel SSA Urszula Iwanowska SSA Jolanta Hawryszko